

Iran: Iransk-kurdiske partier med baser i Nord-Irak – Endret situasjon høsten 2023

- Hvordan har situasjonen endret seg for de iransk-kurdiske partiene i Nord-Irak som følge av et fornyet press fra Iran?

Historikk

Iransk-kurdiske opposisjonspartier, i første rekke Kurdistans demokratiske parti i Iran (PDKI) og Komala, har hatt baser i Nord-Irak siden 1980-tallet. Partiene kjempet en væpnet kamp om kontroll over de kurdiske områdene i Nordvest-Iran etter den iranske revolusjonen i 1979, men ble drevet ut av landet av iranske regjeringsstyrker i første halvdel av 1980-tallet. Siden den tid har partiene operert fra baser i eksil i Irak og kun hatt en klandestin tilværelse i Iran (Landinfo 2017, s. 3; 2020c, s. 8).

På midten av 1990-tallet avsluttet partiene sin geriljavirksomhet mot Iran etter pålegg fra de facto selvstyremyndighetene i Kurdistanregionen i Nord-Irak.¹ PDKI erklærte våpenhvile i 1996, og flyttet sine militærbaser fra grenseområdene og lenger inn i Nord-Irak. I de påfølgende tiårene var det kun Partiet for et fritt liv i Kurdistan (PJAK) som drev militær geriljavirksomhet i grenseområdene mellom Iran og Irak. PJAK ble stiftet i 2004. Partiet erklærte våpenhvile i 2011, men sporadiske trefninger med iranske sikkerhetsstyrker har forekommet etter dette (Landinfo 2017, s. 3; 2020a, s. 12-13).

I 2015 gjenetablerte PDKI baser i grenseområdene, og i februar 2016 erklærte partiet at de ville gjenoppta motstandskampen. I 2016 og 2017 ble det meldt om væpnede sammenstøt mellom iranske sikkerhetsstyrker og væpnede peshmerga-soldater fra de iransk-kurdiske partiene inne på iransk territorium. PDKI var dominerende i disse militære sammenstøtene, men også andre partier var

¹ Etter den første Golfkrigen i 1990-91, lyktes det irakisk-kurdiske opposisjonspartier å ta kontroll over deler av Nord-Irak hvor de etablerte et de facto selvstyre.

involvert, inkludert PJAK, KDP-I som splittet fra PDKI i 2006² og partiet Kurdistan Freedom Party (PAK)³ (Landinfo 2017, s. 3-8).

Iranske styrker responderte på den militære opptrappingen med økt militær tilstedeværelse i Nordvest-Iran. Ved flere anledninger gjennomførte de også bombeangrep mot mål inne i Nord-Irak (Landinfo 2017, s. 9). Etter en periode med ytterligere opptrapping av den væpnede aktiviteten i første halvdel av 2018, avfyrte den iranske Revolusjonsgarden missiler mot basene til PDKI og utbryterpartiet KDP-I i Koye i Nord-Irak i september 2018 som drepte 18 personer. Missiler traff et møterom i det såkalte Fortet⁴, hovedkvarteret til KDP-I, hvor partiets politbyrå holdt møte. Flere av de tilstedeværende ble drept. I ettertid gikk antallet militære trefninger ned, men opphørte ikke fullstendig (Landinfo 2020c, s. 12).

Økt iransk press i kjølevannet av Mahsa Amini-opprøret

I september 2022 døde den 22 år gamle kurdiske kvinnen Mahsa (Jina) Amini i moralpolitiets varetekt i Teheran. Hendelsen utløste landsomfattende protester som pågikk hele høsten 2022. Tre dager etter Aminis død oppfordret de iransk-kurdiske partiene i en fellesuttalelse til generalstreik i Iran (Hawramy 2023).

Iranske myndigheter beskyldte partiene for å skape uro i iransk Kurdistan. De forsøkte også å fremstille opptøyene som etnisk separatisme, selv om protestene var landsomfattende og omfattet alle folkegrupper i landet (van Wilgenburg 2023). Generalstreiken og andre former for støtte som partiene ga til demonstrantene i Iran, bidro også til å bygge opp under myndighetenes narrativ om at protestene ble igangsatt av aktører utenfor landet. De kurdiske partiene mente imidlertid at deres bidrag var beskjedne, og at iranske myndigheter forsøkte å gjøre dem til syndebukker og lede oppmerksomheten bort fra det faktum at protestene oppsto på grunn av et dypt sinne mot myndighetene i hele landet og blant alle etniske grupper (Salim 2022).

Mellom september og november 2022 gjennomførte Iran flere rakett- og droneangrep mot basene til de iransk-kurdiske partiene. Angrepene kom som en direkte reaksjon på de iransk-kurdiske partienes oppfordring til generalstreik

² Kurdistan Democratic Party – Iran (KDP-I) brøt ut av PDKI i 2006. Splittelsen kom som en følge av en intern konflikt i partiets lederskap (Landinfo 2020b, s. 8). I august 2022 ble de to fraksjonene gjenforent under én felles ledelse (van Wilgenburg 2022).

³ PAK er nære allierte av det irakisk-kurdiske partiet KDP som kontrollerer nordvestlige deler av den selvstyrte Kurdistanregionen i Nord-Irak (KRI). PAK bygget opp en relativt stor militær gren forut for den militære opptrappingen, og deltok i kampene mot IS i Nord-Irak sammen med KDP (Landinfo 2017, s. 8).

⁴ Dette er en gammel irakisk militærforlegning utformet som et fort. Det fungerte som hovedkvarter for utbryterpartiet KDP-I frem til gjenforeningen med PDKI i 2022. Fortet ligger om lag en kilometer fra PDKIs hovedbase kalt «Azadi» utenfor Koye i Nord-Irak.

(Hawramy 2023). Totalt ble 21 personer drept og 55 skadet i disse angrepene (Washington Kurdish Institute 2023a). Samtidig truet Iran med en bakkeinvasjon, men denne ble ikke iverksatt. Iransk etterretning skal også ha gjennomført attentater mot medlemmer av de iransk-kurdiske partiene, senest i juli 2023, lenge etter at protestene i Iran stilnet (van Wilgenburg 2023).

Iran la også et diplomatisk press på irakiske myndigheter og på Kurdistanregionens regjering (KRG)⁵, og krevde at de iransk-kurdiske partiene måtte avvæpnes og flyttes til andre deler av Irak. Iran skal også ha overlevert irakiske myndigheter en liste over medlemmer av partiene som de ønsket å få utlevert. I et forsøk på å imøtekomme Irans krav, skal Irak ha utplassert nye grensevakter langs grensen mellom Iran og Irak i desember 2022 (van Wilgenburg 2023). I mars 2023 inngikk Iran og Irak en ny grensesikkerhetsavtale. Detaljene i avtalen ble ikke offentliggjort, men basert på offisielle iranske uttalelser, antas avtalen å inneholde klausuler om at de iransk-kurdiske partiene må flytte fra sine baser og avvæpnes. Iran skal ha krevd at dette ble gjennomført innen 19. september 2023 (Zaman 2023; Menmy 2023).

Status per november 2023

Den 19. september, dagen Iran satte som frist for å innfri deres krav, uttalte irakiske myndigheter at de hadde avvæpnet og evakuert flere iransk-kurdiske partier fra grenseområdene og flyttet dem til et område langt fra grensen. Allerede tidligere i september skal det irakiske partiet KDP, som styrer den nordvestlige delen av den selvstyrte Kurdistanregionen i Nord-Irak (KRI), ha overtalt PDKI og Komala til å evakuere deres militærbaser i Helgurd og Berbzín-fjellene i grenseområdene mot Iran (McDonald 2023). Ifølge en representant for en iransk menneskerettighetsorganisasjon (e-postkorrespondanse, november 2023) hadde PDKI evakuert sine militærleirer ved grensen og flyttet militært personell til en leir i et område kalt Khalifan nordøst for Erbil, 20 km fra den iranske grensen.

I september sirkulerte også videoer på sosiale medier som viste evakueringen av «Azadi», PDKIs hovedkvarter i Koye i Nord-Irak. Hundrevis av medlemmer og deres familier skal ha blitt flyttet, og befant seg på ulike steder i Nord-Irak (Washington Kurdish Institute 2023d). Et medlem av sentralkomiteen i PDKI (møte, september 2023; e-postkorrespondanse, november 2023), opplyste at en av partiets baser ved Koye, det såkalte Fortet, hadde blitt evakuert og overlevert til KRG. Mange partimedlemmer hadde også forlatt partiets hovedkvarter, Azadi,

⁵ KRI, dvs. Kurdistan Region of Iraq, er et selvstyrt område i kurdisk-dominerte deler av Nord-Irak. KRI har en egen regjering omtalt som Kurdistan Regional Government, eller KRG. Formelt styres KRI av de to partiene Kurdistan Democratic Party (KDP) og Patriotic Union of Kurdistan (PUK), men i praksis kontrollerer de hver sin del av KRI. KDP og PUK har også hver for seg egne sikkerhetsstyrker, kalt peshmerga-soldater, under sin kommando. KDP kontrollerer nordvestlige deler av KRI, inkludert Erbil, mens PUK kontrollerer sørøstlige deler med bl.a. Suleimaniya.

som ligger om lag en kilometer fra Fortet, men denne leiren ble ikke fullstendig evakuert. Noen av de sivile som evakuerte inn til Koye by i september, flyttet sågar tilbake til leiren i oktober. Ifølge en representant for en iransk menneskerettighetsorganisasjon (e-postkorrespondanse, november 2023) har PDKI i tillegg seks andre leirer i Nord-Irak for sivile medlemmer, det vil si familier til peshmerga-soldater, pensjonerte og funksjonshemmede medlemmer. Disse leirene er ikke evakuert.

Medlemmet av sentralkomiteen i PDKI (e-postkorrespondanse, november 2023) opplyste at det fremdeles er stor usikkerhet om hvordan Iran vil agere fremover. Den iranske regjeringen legger fremdeles press på irakiske myndigheter og krever at PDKIs leirer må evakueres. En talsmann for det iranske utenriksdepartementet uttalte i oktober at bare deler av sikkerhetsavtalen mellom Iran og Irak var iverksatt. Iran krevde fremdeles å få utlevert partimedlemmer som var ettersøkt i Iran, og stilte spørsmål ved hvor langt avvæpningen av partiene hadde kommet (Al-Hussein 2023).

Komala er splittet i flere ulike fraksjoner. Tre av disse fraksjonene har baser ved siden av hverandre på en åsside utenfor landsbyen Zergwez, rundt ti km sørøst for Suleimaniya (Landinfo 2021, s. 10). I juni 2023 brøt det ut en væpnet konflikt mellom to av disse fraksjonene på grunn av interne uenigheter. Dette hadde ikke sammenheng med Irans ultimatum. Konflikten førte til at sikkerhetsstyrkene til PUK, som styrer den sørøstlige delen av KRI, tok beslag i deres våpen for å hindre ytterligere blodsutgytelse (representant for en iransk menneskerettighetsorganisasjon, e-postkorrespondanse november 2023).

Ifølge en iransk kurder med bakgrunn fra Komala bosatt i Norge (e-postkorrespondanse november 2023) er Komala-fraksjonene i dialog med PUK om evakuering, men de har så langt motsatt seg å flytte. Komala-fraksjonene er fremdeles til stede på sine baser ved Zergwez. Representanten for en iransk menneskerettighetsorganisasjon (e-postkorrespondanse, november 2023) bekreftet at Komala fremdeles holdt til på basene ved Zergwez.

I månedsskiftet september/oktober kom det meldinger om at PAK hadde blitt avvæpnet og evakuert fra sin militærleir utenfor Erbil, og flyttet til en leir i Saedekan i Duhok-provinsen i KRI. KRG skal ha flyttet sine egne peshmerga-soldater inn i den evakuerte leiren som PAK etterlot seg (Washington Kurdish Institute 2023c). Ifølge en representant for en iransk menneskerettighetsorganisasjon (e-postkorrespondanse, november 2023) hadde PAK to militærleirer som begge ble fraflyttet høsten 2023, og partiet hadde blitt fullstendig avvæpnet. Medlemmene var flyttet til en sivil leir i et område som heter Gomegan nordøst for Erbil.

PJAK har baser i Qandil-fjellene i nærheten av basene til det tyrkisk-kurdiske partiet PKK, som de er nært alliert med. Dette er et fjellområde i grenseområdene mot Iran som i praksis er utenfor irakiske myndigheters eller KRGs kontroll (van

Wilgenburg 2023). Partiets leder, Siamand Moini, uttalte i september 2023 at det var helt utelukket for PJAK å levere fra seg sine våpen (ANF News 2023). Landinfo har ikke funnet indikasjoner på at PJAK har levert fra seg våpen eller evakuert sine baser. I november 2023 rapporterte menneskerettighetsorganisasjonen Hengaw at det var harde kamper mellom Revolusjongarden og PJAK i nærheten av Baneh i Kordestan provins i Iran (Washington Kurdish Institute 2023b).

Om Landinfos responser

Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon (Landinfo) innhenter og analyserer informasjon om samfunnsforhold og menneskerettigheter i land som Utlendingsdirektoratet (UDI), Utlendingsnemnda (UNE) og Justis- og beredskapsdepartementet har behov for kunnskap om.

Landinfos responser er basert på opplysninger fra nøye utvalgte informasjonskilder, og kan bygge på både skriftlig og muntlig kildemateriale. Opplysningene er behandlet i henhold til [anerkjente kvalitetskriterier for landinformasjon](#) og [Landinfos retningslinjer for kilde- og informasjonsanalyse](#).

En respons er et svar på konkrete spørsmål som saksbehandlere i utlendingsforvaltningen har stilt Landinfo, og er ikke ment å være utfyllende redegjørelser for et tema. Responsene er utarbeidet innenfor korte frister, og kildegrunnlaget er ikke alltid like bredt som i våre temanotater.

Landinfo er en faglig uavhengig enhet, og informasjonen som presenteres, kan ikke tas til inntekt for et bestemt syn på hva praksis bør være i utlendingsforvaltningens behandling av søknader. Landinfos responser gir heller ikke uttrykk for norske myndigheters syn på de forhold og land som omtales.

Referanser

Skriftlige kilder

Al-Hussein, Tamim (2023, 3. oktober). طهران تطالب بغداد بتسليم لاجئين إيرانيين بحجة المعارضة [Teheran krever at Baghdad utleverer iranske flyktninger fordi de tilhører opposisjonen]. *Almada Paper*. Tilgjengelig fra <https://almadapaper.net/view.php?cat=299491> [lastet ned 29. november 2023].

ANF News (2023, 12. september). PJAK: Handing over our weapons is out of the question. *ANF News*. Tilgjengelig fra <https://anfenglish.com/news/pjak-handing-over-our-weapons-is-out-of-the-question-69266> [lastet ned 7. november 2023].

Hawramy, Fazel (2023, 15. september). Inside story: Will IRGC pressure on Kurds backfire on Tehran? *Amwaj*. Tilgjengelig fra <https://amwaj.media/article/inside-story-will-irgc-pressure-on-kurds-backfire-on-tehran> [lastet ned 24. november 2023].

Landinfo (2017, 13. februar). *Iran: Økt kurdisk militæraktivitet i Iran*. Oslo: Landinfo. Tilgjengelig fra <https://landinfo.no/wp-content/uploads/2018/04/Iran-respons-%C3%98kt-kurdisk-milit%C3%A6raktivitet-i-Iran-AHO-Oppdatert-15022016.pdf> [lastet ned 2. november 2023].

- Landinfo (2020a, 18. desember). *Iran. Det iransk-kurdiske partiet PJAK*. Oslo: Landinfo. Tilgjengelig fra <https://landinfo.no/wp-content/uploads/2020/12/Iran-temanotat-PJAK-18122020.pdf> [lastet ned 2. november 2023].
- Landinfo (2020b, 19. mai). *Iran: Kurdistan Democratic Party – Iran (KDP-I)*. Oslo: Landinfo. Tilgjengelig fra <https://landinfo.no/wp-content/uploads/2020/05/Temanotat-Iran-KDP-I-19052020.pdf> [lastet ned 7. mai 2022].
- Landinfo (2020c, 2. april). *PDKI – Democratic Party of Iranian Kurdistan*. Oslo: Landinfo. Tilgjengelig fra <https://landinfo.no/wp-content/uploads/2020/04/Iran-temanotat-PDKI-02042020.pdf> [lastet ned 2. november 2023].
- Landinfo (2021, 3. februar). *Iran: Komala-CPI*. Oslo: Landinfo. Tilgjengelig fra <https://landinfo.no/wp-content/uploads/2021/02/Landinfo-temanotat-Iran-Komala-CPI-03022021.pdf> [lastet ned 24. november 2022].
- McDonald, Alex (2023, 19. september). Iraq says it removed Iranian Kurdish groups from eastern border. *Middle East Eye*. Tilgjengelig fra <https://www.middleeasteye.net/news/iraq-iranian-kurdish-groups-border-removed> [lastet ned 7. november 2023].
- Menmy, Dana Taib (2023, 15. september). Iraqi Kurdistan disarms and relocates Iranian Kurds opposition parties near Mosul: sources. *The new Arab*. Tilgjengelig fra <https://www.newarab.com/news/iraqi-kurdistan-disarms-iranian-kurdish-parties-sources> [lastet ned 3. november 2023].
- Salim, Salar (2022, 30. september 2022). Kurdish exiles back Iran protests but deny organizing them. *Associated Press*. Tilgjengelig fra <https://apnews.com/article/iran-elon-musk-spacex-middle-east-iraq-fa3128213ded6d2eb2310949ff16a971> [lastet ned 14. november 2023].
- van Wilgenburg, Wladimir (2022, 22. august). Iranian Kurdish parties unite after 16 year split. *Kurdistan24*. Tilgjengelig fra <https://www.kurdistan24.net/en/story/29285-Iranian-Kurdish-parties-unite-after-16-years-split> [lastet ned 13. november 2023].
- van Wilgenburg, Wladimir (2023, 13. september). Iran's Pressure Campaign on Iranian Kurds Continues. *Fikra Forum*. Tilgjengelig fra <https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/irans-pressure-campaign-iranian-kurds-continues> [lastet ned 3. november 2023].
- Washington Kurdish Institute (2023a). *Attacks on the Kurdistan Region by Iran and its Iraqi proxies*. Washington D.C.: Washington Kurdish Institute. Tilgjengelig fra <https://dckurd.org/2023/11/02/attacks-on-kurdistan-iran-iraqi-proxies/> [lastet ned 7. november 2023].
- Washington Kurdish Institute (2023b, 14. november). *Kurdistan's Weekly Brief. November 14, 2023*. Washington D.C.: Washington Kurdish Institute. Tilgjengelig fra <https://dckurd.org/2023/11/14/kurdistans-weekly-brief-november-14-2023/> [lastet ned 15. november 2023].
- Washington Kurdish Institute (2023c, 3. oktober). *Kurdistan's Weekly Brief. October 3, 2023*. Washington D.C.: Washington Kurdish Institute. Tilgjengelig fra <https://dckurd.org/2023/10/03/kurdistans-weekly-brief-october-3-2023/> [lastet ned 7. november 2023].
- Washington Kurdish Institute (2023d, 26. september). *Kurdistan's Weekly Brief. September 26, 2023*. Washington D.C.: Washington Kurdish Institute. Tilgjengelig fra <https://dckurd.org/2023/09/26/kurdistans-weekly-brief-september-26-2023/> [lastet ned 7. november 2023].

Zaman, Amberin (2023, 28. august). Iran renews ultimatum for Iraq to disarm Kurdish opposition groups. *Al-Monitor*. Tilgjengelig fra <https://www.al-monitor.com/originals/2023/08/iran-renews-ultimatum-iraq-disarm-kurdish-opposition-groups> [lastet ned 3. november 2023].

Muntlige kilder

Iransk kurder med bakgrunn fra Komala bosatt i Norge. E-postkorrespondanse november 2023.

Medlem av sentralkomiteen i PDKI. Møte i Oslo september 2023 og e-postkorrespondanse november 2023.

Representant for en iransk menneskerettighetsorganisasjon. E-postkorrespondanse november 2023.

© Landinfo 2023

Materialet i denne publikasjonen er omfattet av åndsverklovens bestemmelser. Uten særskilt avtale med Landinfo er enhver eksemplarfremstilling og tilgjengeliggjøring bare tillatt i den utstrekning det er hjemlet i lov.